

Hoitoonpääsy erikoissairaanhoidossa 31.8.2019

Päälöydökset

- Potilaat olivat odottaneet huhtikuun lopussa 2019 kiireetöntä hoitoa sairaanhoitopiirien sairaaloihin keskimäärin 1–2 kuukautta. Lyhyin odotusaika oli Itä-Savossa ja pisin Vaasan sairaanhoitopiirissä.
- Yli puoli vuotta hoitoa odottaneita oli lähes 850 enemmän kuin vuosi sitten. Viimeksi pitkään hoitoa odottaneita oli kymmenen vuotta sitten enemmän kun nyt.
- Myös 3–6 kuukautta odottaneita oli edellisvuotta enemmän.
- Kaihileikkausta odottavia oli yli 11 500, joista lähes puolet oli odottanut hoitoa yli kolme kuukautta.

Yli puoli vuotta hoitoa odottaneiden määrä kasvanut kiireettömään erikoissairaanhoidon

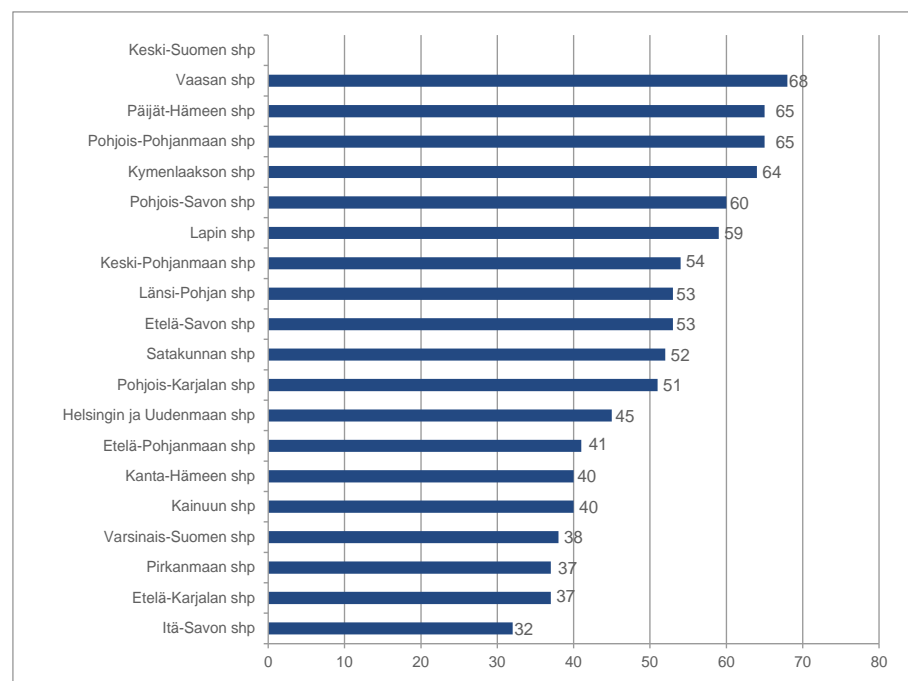
Elokuun 2019 lopussa 132 513 potilasta odotti hoitoonpääsyä sairaanhoitopiirien sairaaloihin (taulukko 1). Hoitoa odottaneista 2 854 (2,2 %) oli odottanut yli puoli vuotta pääsyä kiireettömään erikoissairaanhoidon. Huhtikuun loppuun verrattuna yli puoli vuotta odottaneiden määrä oli kasvanut lähes 1 200:lla.

Vuosina 2010–2019 elokuun lopussa on ollut vain vuonna 2010 yli puoli vuotta odottaneita enemmän kuin nyt (taulukko 2). Pitkään hoitoa odottaneita oli elokuun 2019 lopussa 844 enemmän kuin vuosi sitten. Suhteellisesti suurimmat lisäykset kohdistuivat Päijät-Hämeen ja Kymenlaakson sairaanhoitopiireihin.

Kolmesta kuuteen kuukautta odottavia oli 27 459 (21 %) elokuun lopussa 2019. Näiden potilaiden lukumäärä oli kasvanut edellisestä vuodesta 3 254:llä eikä ole ollut kymmenen viimeisen vuoden aikana kertaakaan elokuun lopussa näin korkea (taulukko 3).

Potilaat olivat odottaneet huhtikuun lopussa kiireetöntä hoitoa sairaanhoitopiirien sairaaloihin keskimäärin noin 1–2 kuukautta (kuvio 1). Lyhyin odotusaika oli Itä-Savossa (mediaani 32 vrk) ja pisin Vaasan sairaanhoitopiirissä (mediaani 68 vrk).

Kuvio 1. Hoitoa sairaanhoitopiirien sairaaloihin odottavien odotusajan mediaani 31.8.2019 (Keski-Suomen shp:n puuttuva mediaani, ks. tarkemmin laatuseloste)

Pirjo Häkkinen
etunimi.sukunimi@thl.fi

Satu Vuorio
etunimi.sukunimi@thl.fi

Valtioneuvoston asetus erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä (582/2017) astui voimaan 1.1.2018. Eräiden hoitojen ja leikkausten keskittämisellä saattaa olla vaikutusta sairaaloiden hoitojonoihin.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170582>

Taulukko 1. Hoitoa odottavien määrä ja odotusajat sairaanhoitopiireissä 31.8.2019

Sairaanhoitopiiri	Hoitoa odottaneet yhteensä lkm	Hoitoa odottaneet 1-90 vrk lkm	Hoitoa odottaneet 91-180 vrk lkm	Hoitoa odottaneet yli 180 vrk lkm	Hoitoa odottaneet yli 180 vrk %	Jäsenkuntien hoitoa yli 180 vrk odottaneet/ 10 000 as, lkm	Odotusajan mediaani vrk	31.8.2019 hoitoa yli 180 vrk odottaneet lkm	Hoitoa yli 180 vrk odottaneiden muutos 04-08.2019 lkm
Vaasan shp	1 655	1 099	545	11	0,7	0,6	68	10	1
Pohjois-Pohjanmaan shp	8 698	5 896	2 563	239	2,7	5,1	65	249	-10
Päijät-Hämeen shp	3 525	2 398	997	130	3,7	6,1	65	3	127
Kymenlaakson shp	4 548	3 169	1 074	305	6,7	17,3	64	29	276
Pohjois-Savon shp	3 037	2 120	891	26	0,9	0,9	60	8	18
Lapin shp	890	637	226	27	3,0	2,3	59	23	4
Keski-Pohjanmaan shp	4 420	3 335	945	140	3,2	7,5	54	89	51
Etelä-Savon shp	1 086	794	290	2	0,2	0,2	53	3	-1
Länsi-Pohjan shp	900	683	212	5	0,6	1,0	53	3	2
Satakunnan shp	7 644	5 869	1 687	88	1,2	4,0	52	58	30
Pohjois-Karjalan shp	2 313	1 537	684	92	4,0	5,5	51	31	61
Helsingin ja Uudenmaan shp	43 389	34 071	8 057	1 261	2,9	6,7	45	771	490
Etelä-Pohjanmaan shp	4 882	3 868	991	23	0,5	0,9	41	29	-6
Kainuun shp	2 438	1 988	440	10	0,4	1,1	40	16	-6
Kanta-Hämeen shp	6 330	5 200	1 117	13	0,2	0,8	40	12	1
Varsinais-Suomen shp	13 676	11 051	2 377	248	1,8	4,9	38	163	85
Etelä-Karjalan shp	1 645	1 254	388	3	0,2	0,2	37	3	0
Pirkanmaan shp	13 180	10 858	2 234	88	0,7	1,6	37	99	-11
Itä-Savon shp	1 511	1 234	271	6	0,4	1,5	32	17	-11
Keski-Suomen shp	6 746	5 139	1 470	137	2,0	5,3	—	68	69
Yhteensä	132 513	102 200	27 459	2 854	2,2	4,7	—	1 684	1 170

Taulukko 2. Yli 180 vuorokautta hoitoa odottaneiden määrän kehitys elokuun lopussa 2010–2019

Sairaanhoitopiiri	Yli 180 vrk hoitoa odottaneet, lkm										Muutos, lkm
	31.08.2010	31.08.2011	31.08.2012	31.08.2013	31.08.2014	31.08.2015	31.08.2016	31.08.2017	31.08.2018	31.08.2019	
Etelä-Karjalan shp	85	36	23	71	10	30	12	1	2	3	1
Etelä-Pohjanmaan shp	69	85	14	38	8	36	40	32	47	23	-24
Etelä-Savon shp	59	25	15	41	7	4	6	1	82	2	-80
Helsingin ja Uudenmaan shp	2 437	299	518	1 015	964	343	1 275	660	816	1 261	445
Itä-Savon shp	6	3	5	11	12	2	5	4	0	6	6
Kainuun shp	32	52	96	27	18	14	21	11	2	10	8
Kanta-Hämeen shp	218	168	96	34	34	36	216	18	26	13	-13
Keski-Pohjanmaan shp	7	1	12	20	28	31	32	27	28	140	112
Keski-Suomen shp	43	54	55	60	94	449	89	117	72	137	65
Kymenlaakson shp	75	6	149	8	15	44	48	111	30	305	275
Lapin shp	31	91	12	35	13	4	10	12	24	27	3
Länsi-Pohjan shp	1	11	38	13	36	38	1	6	1	5	4
Pirkanmaan shp	426	161	54	157	75	357	28	125	189	88	-101
Pohjois-Karjalan shp	38	30	35	74	86	15	37	27	16	92	76
Pohjois-Pohjanmaan shp	370	109	239	71	214	36	31	97	304	239	-65
Pohjois-Savon shp	153	220	147	28	34	120	127	96	187	26	-161
Päijät-Hämeen shp	14	20	12	15	41	41	150	6	10	130	120
Satakunnan shp	236	100	5	0	21	42	34	26	22	88	66
Vaasan shp	41	35	9	9	1	20	19	37	7	11	4
Varsinais-Suomen shp	201	34	80	251	206	171	101	111	145	248	103
Yhteensä	4 542	1 540	1 614	1 978	1 917	1 833	2 282	1 525	2 010	2 854	844

Taulukko 3. 91–180 vuorokautta hoitoa odottaneiden määrän kehitys elokuun lopussa 2010–2019

Sairaanhoitopiiri	90–180 vrk hoitoa odottaneet, lkm										Muutos, lkm
	31.08.2010	31.08.2011	31.08.2012	31.08.2013	31.08.2014	31.08.2015	31.08.2016	31.08.2017	31.08.2018	31.08.2019	
Etelä-Karjalan shp	672	566	624	450	382	540	620	307	190	388	198
Etelä-Pohjanmaan shp	1 122	935	558	1 039	1 196	1 458	1 067	774	1 012	991	-21
Etelä-Savon shp	663	472	354	487	350	342	314	338	387	290	-97
Helsingin ja Uudenmaan shp	7 363	6 149	6 026	8 856	8 158	7 690	10 030	7 324	7 985	8 057	72
Itä-Savon shp	131	192	171	277	306	275	188	222	209	271	62
Kainuun shp	449	420	505	401	487	572	351	307	337	440	103
Kanta-Hämeen shp	983	954	845	1 066	1 069	1 044	1 089	1 002	867	1 117	250
Keski-Pohjanmaan shp	736	313	617	1 083	871	1 067	947	809	737	945	208
Keski-Suomen shp	853	1 101	1 215	1 319	1 155	1 583	1 450	1 316	1 298	1 470	172
Kymenlaakson shp	1 048	509	760	882	719	383	422	705	523	1 074	551
Lapin shp	620	856	448	344	352	118	349	293	310	226	-84
Länsi-Pohjan shp	167	224	317	245	310	318	290	205	208	212	4
Pirkanmaan shp	2 037	1 924	1 914	1 947	1 660	2 293	1 593	2 180	2 328	2 234	-94
Pohjois-Karjalan shp	663	788	718	592	480	671	561	519	607	684	77
Pohjois-Pohjanmaan shp	985	1 282	1 263	970	2 048	1 683	1 457	1 910	2 355	2 563	208
Pohjois-Savon shp	1 328	1 668	1 342	1 042	700	1 110	735	937	741	891	150
Päijät-Hämeen shp	764	733	843	717	461	606	854	573	697	997	300
Satakunnan shp	950	907	689	723	730	894	964	1 167	1 402	1 687	285
Vaasan shp	494	480	424	442	346	505	298	247	361	545	184
Varsinais-Suomen shp	1 445	1 500	1 016	2 004	1 691	1 618	1 351	1 509	1 651	2 377	726
Yhteensä	23 473	21 973	20 649	24 886	23 471	24 770	24 930	22 644	24 205	27 459	3 254

Hoidon tarpeen arviointia odottavien tulkinnessa suuria eroja

Hoidon tarpeen arvioinnin toteutumista tulkitaan eri tavalla eri sairaanhoitopiireissä. Tästä syystä hoidon tarpeen arviointia odottavien lukumäärät vaihtelevat suuresti. Lapin ja Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirit eivät ole ilmoittaneet yhtään hoidon tarpeen arviointia odottavaa. Myös Päijät-Hämeessä, Kanta-Hämeessä, HUS:ssa, Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksoissa oli vain muutamia hoidon tarpeen arviointia odottavia.

Jos hoidon tarpeen arviointi edellyttää erikoislääkärin arviointia tai erityisiä tutkimuksia, on nämä terveydenhuoltolain mukaan toteutettava kolmen kuukauden kuluessa lähetteen saapumisesta sairaalaan. Esim. leikkaushoidon tarvetta selvitetään usein erilaisilla tutkimuksilla ja erikoislääkärin arvioinnilla ennen varsinaista hoitopäätöstä.

Lähetteen määrän kehitys vaihtelee suuresti

Kiireettömän hoidon kysyntä sairaaloissa on noussut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tammi-elokuussa 2019 sairaanhoitopiireissä käsiteltiin yli 850 000 ei-päivystyksellistä lähetettä, joista yhdessä prosentissa lähetteeseen otettiin kantaa vasta kolmen viikon kuluttua lähetteen saapumisesta. Suhteellisesti eniten viiveitä lähetteiden käsittelyssä oli Kymenlaakson ja Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiireissä. Kymenlaakson sairaanhoitopiirissä kiireettömien lähetteiden lukumäärä on kuitenkin vähentynyt huomattavasti (-11,4 %) tammi-elokuussa 2019 edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna.

Lähetteen määrä kasvoi sairaanhoitopiirien sairaaloissa 2019 tammi-elokuussa 2,4 prosenttia (20 054) verrattuna vuoden 2018. Eniten lähetteiden määrä lisääntyi Kanta-Hämeessä (11 %).

Kaihileikkausta odottavia lähes 12 000

Yksittäisistä leikkaushoitoa odottavista jonoryhmistä eniten oli elokuun 2019 lopussa kaihileikkausta odottavia. Heitä oli 11 776, joista 46 prosenttia oli odottanut hoitoonpääsyä yli kolme kuukautta.

Pisimpään kaihileikkausta joutui odottamaan Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä, jossa keskimäärin odotettiin 109 vuorokautta leikkaukseen pääsyä. Nopeimmin kaihileikkaukseen pääsi Varsinais-Suomessa, jossa keskimäärin odotettiin 23 vrk leikkaukseen pääsyä.

Polven tai lonkan tekonivelleikkausta odottavia noin 3 500

Polven tai lonkan tekonivelleikkausta odottavia oli elokuun 2019 lopussa 3 468, joista 27 % oli odottanut pääsyä leikkaukseen yli kolme kuukautta. Näiden potilaiden määrä oli pysynyt lähes ennallaan verrattuna vuoden 2018 elokuun loppuun. Eniten yli kolme kuukautta odottavien määrä oli kasvanut HUS:ssa, 172:lla.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan (582/2017/7 §) asennettujen lonkan ja polven tekonivelten määrän tulee olla yhteensä vähintään noin 600 vuodessa siten, että yksikössä on käytettävissä riittävä osaaminen sekä polven että lonkan tekonivelten osalta.

Käsitteet ja määritelmät

Kiireetön hoito

tarkoittaa lääketieteellisesti, hammaslääketieteellisesti tai terveystieteellisesti tarpeelliseksi todettua hoitoa ja neuvontaa, joka on järjestettävä ja aloitettava hoidon edellyttämä kiireellisyys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa. Erikoissairaanhoidossa hoito tulee kuitenkin antaa kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on todettu ja lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa viimeistään kolmen kuukauden kuluessa. Terveystieteellisen lain 1326/2010/51§-53§.

Hoitoa odottavat

lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö on hoidon tarpeen arvioinnin perusteella päättänyt ottaa potilaan hoitoon ja potilas on asetettu sairaalasta johtuvista syistä (resurssit) hoitojonoon tai hänelle on varattu aika polikliiniseen hoitoon. Hoitoa odottaviin ei sisällytetä lääketieteellisistä syistä tiettyyn ajankohtaan esim. vuoden päähän sovittuja hoidon antamispäiviä. Hoitoa odottaviin ei sisällytetä myöskään toistuvaa hoitoa tai sairauden seurantaan tietyin määräajoin.

Pitkään hoitoa odottaneet

tarkoittaa tässä tilastoraportissa yli puoli vuotta hoitoa odottaneita.

Hoitojonoon asettamispäivä

on se päivä, jolloin potilas asetetaan jonoon odottamaan vuodeosasto-, päiväkirurgista tai polikliinista hoitoa.

Hoidon odotusaika

on hoitojonoon asettamispäivän tai käynnin varauspäivän ja hoitoon odottamisen välinen aika.

Odotusajan mediaani

on suuruusjärjestyksessä asetettujen havaintojen keskimääräinen arvo.

Hoidon tarpeen arviointia odottavat

Potilas odottaa hoidon tarpeen arviointia. Hoidon tarpeen arvioinnissa selvitetään yhteydenoton syy, sairauden oireet ja niiden vaikeusaste sekä kiireellisyys yhteydenottajan kertomien esitietojen tai lähetteen perusteella. Jos hoidon tarpeen arviointi edellyttää erityisiä kuvantamis- tai laboratoriotutkimuksia tai lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön arviointia, asetetaan potilas hoitojonoon odottamaan hoidon tarpeen arviointia.

Terveystieteellisen lain (52 §) arviointi ja siihen liittyvät tarvittavat tutkimukset on toteutettava kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lähete on saapunut sairaanhoitopiirin sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoidon toteuttavaan toimintayksikköön. Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa arviointi ja tarvittavat tutkimukset on toteutettava kuuden viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut sairaanhoitopiirin sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoidon toteuttavaan toimintayksikköön (Terveystieteellisen lain 53 §).

Hoidon tarpeen arvioinnin tuloksena voi olla jokin seuraavista:

1. Potilas ei tarvitse erikoissairaanhoidon hoitoa. Lähettävälle taholle annetaan palaute, tarvittaessa hoito-ohjein.
2. Potilas asetetaan hoitojonoon odottamaan hoitoa, hoitopäätös tehty (jonottamisen syy sairaalan resurssit)
3. Potilaalle varataan aika lisäselvityksiä/tutkimuksia varten, jos sairaudesta tai diagnoosista johtuen kaikkia tarvittavia tutkimuksia ei ole mahdollista tehdä lakisääteisessä kuuden viikon/kolmen kuukauden enimmäisajassa.
4. Potilas ei tarvitse nyt hoitoa, mutta hänen tilaansa seurataan, esim. vuoden välein (jonottamisen syy toistuva hoito tai seuranta).

Hoidon tarpeen arvioinnin odotusaika

tarkoittaa lähetteen saapumispäivän ja hoidon tarpeen arvioinnin odottamisen välistä aikaa.

Lähete

on määrämuotoinen asiakirja, jolla sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottaja esittää asiakasta koskevan palvelupyynnön toiselle palveluntuottajalle. Erikoissairaanhoidon hoitoonpääsytiedoissa ei ole mukana päivystyslähetteitä eikä konsultaatiolähetteitä.

Lähetteen käsittelypäivä

on se päivä, jolloin lääkäri ottaa kantaa läheteeseen ja tekee suunnitelman jatkotoimista.

Käsitelty lähete

on lähete, johon lääkäri on ottanut kantaa ja jonka perusteella hän on tehnyt suunnitelman jatkotoimista.

Laatuseloste

Hoitoonpääsy erikoissairaanhoidossa

Tilastojen relevanssi

Erikoissairaanhoidon hoitoonpääsyn raportointi sisältää tiedot sairaanhoitopiirien ja perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidon tarjoavien yksiköiden hoitoonpääsyn toteutumisesta. Tietojen raportoinnin perusta on terveydenhuoltolain (1326/2010) 51–53§. Hoitoonpääsyn toteutumista valvovina viranomaisina toimivat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ja aluehallintovirastot (AVI). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) tuottaa valvontaa varten tarvittavat tiedot Valviralle ja aluehallintovirastoille.

Tiedonkeruu toteutetaan kolme kertaa vuodessa (30.4., 31.8. ja 31.12. ajankohdista).

Tiedot kerätään sairaanhoitopiireistä ja perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidon yksiköistä. Hoitoonpääsy tiedot raportoidaan sähköisinä perusraportteina tiivistetyssä muodossa sekä laajemmin kolmessa eri kuutiossa: peruskuutio, jonoryhmäkuutio ja lasten ja nuorten mielenterveyspalvelukuutio.

Tiedot esitetään absoluuttisina lukuina, prosentteina, mediaanina ja väestöön suhteutettuna.

Tiedot on tarkoitettu ensisijaisesti hoitoonpääsyä valvoville viranomaisille, terveyspalveluiden tuottajille ja päätöksentekijöille sekä tiedotusvälineille.

Menetelmäkuvaus

Hoitoonpääsy tiedot kerätään 20 sairaanhoitopiiristä (Ahvenanmaa ei ole mukana) ja 17 perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidon yksiköstä. Tiedonkeruussa mukana olevat organisaatiot poimivat tiedot potilastietojärjestelmänsä ja ilmoittavat ne summatasolla THL:lle.

Hoitoa ja hoidon tarpeen arviointia odottaneiden tiedot kerätään 30.4., 31.8. ja 31.12. hoitoa ja hoidon tarpeen arviointia odottavista. Jonoryhmäkohtaista tietoa kerätään myös toteutuneista hoidoista kumulatiivisesti vuoden alun ja poikkileikkauksen välisestä ajankohdasta. Kumulatiiviset tiedot kerätään myös lähetteen käsittelyajoista.

Kaikista sairaanhoitopiireistä ja perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidon tarjoavista yksiköistä kerätään samat tiedot käyttäen terveydenhuollon hoitoilmoitus (Hilmo) 2018 -pohjaista erikoisalajaottelua sekä hoitoa odottavien kohdalla myös jonoryhmäkohtaista jaottelua. Tiedot toimitetaan THL:lle joko Excel- tai CSV-muodossa. Tiedonkeruun pohjana olevat Excel-taulukot ovat standardoituja.

Tietojen kattavuudessa pyritään sataan prosenttiin. Tietojen toimittamisessa THL:ään noudatetaan erikoissairaanhoidon hoitoonpääsyn seurannan ohjeistusta 2013¹. Tietojen kattavuus varmistetaan myös yhteistyössä valvontaviranomaisten kanssa.

Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Erikoissairaanhoidon hoitoonpääsy tiedot poimitaan sairaanhoitopiirien ja perusterveydenhuollon potilastietojärjestelmästä. Tiedot ovat oikein, mikäli tiedonantajat ovat antaneet ne oikein. Tarvittaessa hoitoonpääsy tietojen oikeellisuutta ja laatua tarkastellaan yhdessä sairaanhoitopiirien ja perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidon yksiköiden sekä tietojärjestelmätoimittajien kanssa. Lisäksi tietoja tarkastellaan tarvittaessa myös valvontaviranomaisten kanssa.

---

¹ <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-780-6>

Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys/selkeys

Erikoissairaanhoidon hoitoonpääsy tiedot julkaistaan THL:n verkkosivuilla kolme kertaa vuodessa, helmikuussa, kesäkuussa ja lokakuussa.

Erikoissairaanhoidon hoitoonpääsy tiedot julkaistaan THL:n verkkosivulla: www.thl.fi/tilastot/hoitoonpaasy/esh

Tilastojen vertailukelpoisuus

Erikoissairaanhoidon hoitoonpääsy tietoja on kerätty vuodesta 2005 lähtien, jolloin kiireettömään hoitoon pääsyn säännökset astuivat voimaan. Nykymuotoinen tiedonkeruu aloitettiin sairaanhoitopiireissä marraskuussa 2007, jolloin kysyttiin lokakuun lopun tilanteesta. Perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidotyköt ovat tulleet vähitellen mukaan vuodesta 2008 lähtien.

Tiedonkeruun perussisältö pysyi lähes muuttumattomana vuoden 2012 loppuun saakka. Ohjeisiin tehtiin tuona aikana lukuisia tarkennuksia, esimerkiksi läheteiden käsittelystä, ostopalvelujen sekä palvelusetelien käytön vaikutuksesta hoitojonoihin. Joulukuusta 2008 alkaen tiedonkeruuseen sisällytettiin mukaan myös kiireellistä hoitoa odottavat potilaat, mutta ei päivystyspotilaita. Tiedon laatu ennen vuoden 2013 tiedon sisällön muutosta parantui vuosien myötä, kun kirjaamiskäytäntöjä yhdenmukaistettiin sairaaloissa. Myös tietojen poiminta potilashallinnon tietojärjestelmistä parantui ja yhdenmukaistui.

Tiedonkeruun vastausprosentti on sata sekä sairaanhoitopiirien että perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidon tarjoavien yksiköiden kohdalla. Järjestelmämuutokset ja versiovaihdokset sekä tietosisällön muutokset ovat aiheuttaneet tiedon laadun väliaikaista heikkenemistä aika ajoin ja tiedon puuttumista jostakin ajankohdasta. Perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidon yksiköiden kohdalla tilanne vaihtelee, koska yksiköitä poistuu tiedonkeruusta ja uusia tulee tilalle. Koko maan tasolla tietojen vertailu on sen vuoksi ongelmallista eri ajankohtina. Perusterveydenhuollossa toteutettavan erikoissairaanhoidon määrittely ei ole täysin yksiselitteinen. Selkeitä valtakunnallisia kriteereitä määrittelyyn ei ole olemassa.

Tietosisällön muutokset 2013

Tietosisältö muuttui vuoden 2013 alusta vastamaan paremmin terveydenhuoltolain erikoissairaanhoidon kiireettömään hoitoon pääsyn muutoksia. Tietosisällön muutoksista johtuen aikasarjat eivät ole vertailukelpoisia lähetetietoja lukuun ottamatta aikaisempiin vuosiin.

Hoitoa odottaviin lisättiin polikliinista hoitoa odottavat. Aikaisemmin mukana oli erikoissairaanhoidon avohoitotoiminnoista päiväkirurgia, invasiiviset kardiologiset tutkimukset ja hoidot, kuulon kuntoutus kuulokojeella ja psykiatriset tutkimukset ja psykoterapia. Polikliinisten hoitojen mukaan ottaminen hoitoa odottaviin lisää odottajien kokonaismäärää. Sillä ei pitäisi kuitenkaan olla vaikutusta yli puoli vuotta hoitoa odottaneiden lukumäärään.

Jonottamisen syylookitusten määrittelyä tarkennettiin mm. tapauksissa, joissa potilas ei lääketieteellisistä tai muista perustelluista syistä ole voinut ottaa tarjottua hoitoa vastaan. Määrittelymuutoksilla voi olla vaikutusta kerättäviin tietoihin.

Hoidon tarpeen arviointia seurataan erikoissairaanhoidon hoitoonpääsyn seurannan ohjeistuksen 2013 mukaisesti. Aikaisemmin hoidon tarpeen arviointia seurattiin ensimmäiselle käynnille odottavista. Tämä seuranta loppui vuoden 2012 joulukuuhun. Hoidon tarpeen arvioinnin seuranta toteutui ensimmäisen kerran 30.4.2013 tiedonkeruun yhteydessä.

Hoidon tarpeen arviointia koskevat tiedot ovat osittain puutteelliset, koska kaikki tietojärjestelmät ja poimintaohjelmat eivät sisällä jonottamisen syykoodia: hoidon tarpeen arviointi. Kirjaamisessa on myös ongelmia, koska hoidon tarpeen arviointia tulkitaan eri tavalla eri sairaaloissa eikä se käsitteenä ole yksiselitteinen. Edellä mainituista syistä tiedot hoidon tarpeen arvioinnin osalta eivät ole vertailukelpoisia.

Uutena ulottuvuutena (dimensiona) otettiin 2013 käyttöön yleisimmät hoitojonoryhmät. Aikasarja käynnistyi 30.4.2013 tilanteesta. Hoitoa odottavien tiedot kerätään sekä hoitoa odottavista että kumulatiivisesti toteutuneista hoidoista jonoryhmittäin. Kaikki palvelujen tuottajat eivät ole vielä pystyneet tuottamaan näitä tietoja.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kohdalla kerätään tiedot alle 23-vuotiailta. Hoitoa odottavien sekä hoidon tarpeen arviointia odottavien odotusaikatiedoissa käytetään terveydenhuoltolain edellyttämiä aikarajoja.

Kumulatiivisten hoitoonpääsyn toteutumatietojen keruu lopetettiin vuoden 2012 lopussa lähete- ja jonoryhmätietoja lukuun ottamatta.

Aineistosta julkaistiin myös erikoissairaanhoidon hoitoonpääsyn kehitystä koskeva tilastoraportti. Siihen liittyvä laatuseloste poikkeaa tästä laatuselosteesta, koska tilastoraportin aineisto perustuu aikaisemman tietosisällön mukaiseen aineistoon.

Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Erikoissairaanhoidon hoitoonpääsytiedot sisältävät hoitoa ja hoidon tarpeen arviointia odottavien tietoja kuntien ja kuntayhtymien tuottamiin palveluihin. Sairaanhoidopiirit ja perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidon yksiköt tuottavat tiedot THL:n ohjeistuksen mukaisesti. Tietojärjestelmillä ja osittain erilaisilla tulkinnoilla esim. hoitoon pääsyn arvioinnista on vaikutusta tietojen yhtenäisyyteen.

31.8.2019 tilannetta koskevat erityiskysymykset

Sairaanhoidopiirit

HUS:n tulkinta hoidon tarpeen arvioinnista on se, että HUS:ssa hoidon tarpeen arviointi tehdään pääosin lähetteen perusteella eikä hoidon tarpeen arviointiin liittyviä käyntejä juuri tarvita. HUS:in ilmoituksen mukaan hoidon tarpeen arviointia odottavia oli elokuun lopussa yhteensä 130. Myös muissa Hyks-erityisvastuualueen sairaaloissa (Päijät-Häme, Kymenlaakso ja Etelä-Karjala) näytetään toimivan samalla tavalla, koska hoidon tarpeen arviointia odottavien kokonaislukumäärät vaikuttavat pieniltä.

Edellisten lisäksi myös Kanta-Hämeen sairaanhoidopiirin hoidon tarpeen arviointia odottavien lukumäärä vaikuttaa pieneltä. Lapin ja Keski-Pohjanmaan sairaanhoidopiirit eivät ilmoittaneet lainkaan hoidon tarpeen arviointia odottavien tietoja.

Pirkanmaan sairaanhoidopiirissä ja Kymenlaaksossa (Kymsote) lähetemäärät lisääntyivät merkittävästi vuoden 2018 aikana, mutta nyt tilanne näyttää tasaantuneen. Pirkanmaalla lähetemäärien kasvuun on saattanut vaikuttaa Hatanpään sairaalan erikoissairaanhoidon yhdistyminen osaksi Pirkanmaan sairaanhoidopiiriä.

HUS:n hoitoa odottavien tiedoissa on tunnistettu epäselviä tietoja. Epäselvät tiedot johtuvat uuden potilastietojärjestelmä Apotin käyttöönotosta Peijaksen sairaalassa keväällä 2019. HUS:issa on havaittu, että osa hoitoa odottavista potilaista puuttuu poiminnasta, osa potilaista kirjaantuu poimintaan tuplana ja osassa tiedoissa on virheellisesti liian pitkä odotusaika. Asian korjaamiseksi HUS on käynnistänyt korjaustoimenpiteet.

Syöpätautien erikoisalain hoidon tarpeen arviointia ja hoitoa odottavien kokonaislukumäärät ovat sairaanhoidopiirien ilmoitusten mukaan melko vähäisiä, vaikka läheteiden määrä on kasvanut. Esim. sytostaattihoitoa ja sädehoitoa odottavat pitäisi sisällyttää hoitoa ja hoidon tarpeen arviointia odottaviin. Ohjeiden mukaan erikoissairaanhoidon hoitoonpääsyn poimintaan otetaan mukaan päivystystoimintaa lukuun ottamatta muu kiireellinen hoito.

Keski-Suomen sairaanhoidopiirin osalta havaittiin, että osa tiedoista oli lähetetty THL:lle väärin ja puutteellisesti (lähete-tiedot, hoidon tarpeen arvioinnin tiedot ja hoitoa odottavien tiedot). Keski-Suomen sairaanhoidopiirin 31.8.2019 tiedot julkaistaan tämän vuoksi osittain virheellisenä sähköisillä tietokantaraporteilla (THL:n TIKU-tiivisteet ja -kuutiot). Tilastoraportissa ja erillisessä tilastot kuvina -diasarjassa tiedot ovat oikein. Lisäksi Keski-Suomen sairaanhoidopiiri ilmoitti puutteellisesti mediaanitiedot, sillä erikoisalojen ja sairaanhoidopiirin yhteensä tieto puuttuu. Sairaanhoidopiiri ei ole myöskään ilmoittanut alle 23-vuotiaiden lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen hoidon tarpeen arviointia odottavien tietoja. Keski-Suomen sairaanhoidopiiriä on informoitu havaituista puutteista ja virheistä ja pyydetty, että se lähettäisi korjatut ja täydennetyt tiedot elokuulta seuraavan tiedonkeruun yhteydessä.

Osalta sairaanhoitopiirejä puuttuvat hoidon tarpeen arviointia ja/tai hoitoa odottavien tiedot alle 23-vuotiaiden lasten ja nuorten mielenterveyspalveluista. Tällaisia sairaanhoitopiirejä ovat Keski-Suomen lisäksi Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Kymenlaakso, Länsi-Pohja, Päijät-Häme ja Vaasa. Suurimmassa osassa syynä tietojen puuttumiseen vaikuttaa olevan se, että tiedonkeruutaulukko on virheellisesti jätetty tyhjäksi, eikä odottajien määräksi ole ilmoitettu nollaa. Esimerkiksi Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin ilmoituksen mukaan psykiatrian kiireetöntä hoitoa odottavia ei sairaanhoitopiirissä ole, sillä hoitoon pääsee heti.

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin tiedoista puuttuvat hoitoa odottavat jonoryhmittäin. Sen sijaan toteutuneista jonoryhmistä on tiedot.

Lapin sairaanhoitopiirissä hoitotakuupoimintasäännöt on määritelty uudestaan vuonna 2016, joten aikaisempien vuosien lähetetiedot eivät ole vertailukelpoisia. Itä-Savon sairaanhoitopiirin lähetepoiminta on uusittu vuoden 2016 aikana, joten tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aikaisempaan.

Perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidoyksiköt

Forssan sairaalassa ei ole tehty enää leikkauksia 1.4.2019 alkaen.

Heinolan terveyskeskus on ottanut käyttöön LifeCare –potilastietojärjestelmän 15.5.2019 ja ilmoittaa, että tämän vuoksi tietojen luotettavuudessa on ongelmia.

Nokian erikoislääkärijohtoinen vuodeosasto on siirretty 1.1.2015 terveyskeskussairaalan osastoksi. Anestesiaa edellyttävä leikkaustoiminta päättyi 31.12.2014. Erikoislääkäripoliklinikan toiminta jatkuu edelleen.

Oulun terveyskeskus ilmoitti, että kardiologia ja sisätaudit siirtyivät Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin hoidettaviksi 1.1.2016 alkaen.

Rauman aluesairaalassa on lakannut anestesiaa vaativa leikkaustoiminta 31.12.2017. Raumalla jatkuu polikliiniset pien-toimenpiteet.

Tampereen terveyskeskuksen Hatanpään sairaalan erikoissairaanhoido yhdistyi 1.1.2018 alkaen Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin. Terveyskeskus ilmoittaa enää psykiatrian tiedot.

Turun terveyskeskuksen psykiatrinen toiminta siirtyi 1.5.2017 alkaen osaksi Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriin toimintaa.

Varkauden sosiaali- ja terveyskeskuksessa on aloittanut silmäpoliklinikka 7.4.2015. Kirurgisten palvelujen tuottajana on aloittanut Terveystalo vuoden 2016 alusta.

Haminan, Kouvolan ja Kotkan tiedot tulevat Kymenlaakson sairaanhoitopiiriin (Kymsoten) tiedoissa 1.1.2019 alkaen. Terveyskeskukset eivät ole enää mukana tiedonkeruussa.

Taulukko 1. Tiedonkeruusta poistuneet yksiköt

Tiedonkeruusta poistunut yksikkö	Poistumisajankohta
Haminan terveyskeskus	1.1.2019
Hyvinkään kaupungin aikuispsykiatrian erikoissairaanhoido	1.5.2017
Imatran kaupungin erikoissairaanhoido	1.1.2016
Kotkan terveyskeskus	1.1.2019
Kouvolan terveyskeskus	1.1.2019
Lahden kaupunginsairaala	31.12.2017
Pieksämäki	31.3.2016
Porin perusturvakeskus	31.12.2017
Sairaala Lapponiassa (Kemijärvi)	2015

Jämsän, Kuusamon, Nokian, Oulun, Pietarsaaren ja Varkauden perusterveydenhuollon erikoissairaanhoidoyksiköt eivät ilmoittaneet lainkaan hoidon tarpeen arviointia koskevia tietoja. Rauman kaupungin sairaala ja Sisä-Savon terveydenhuollon kuntayhtymä ilmoitti hoidon tarpeen arviointia odottavien määräksi nolla.